

ภาพปริศนาธรรมไทย
Dhamma Puzzle
มาโนชญ์ เเพ้งทอง

ภาพปริศนาธรรมไทย
Dhamma Puzzle
มานอชนม์ เพ็งทอง
Manoth Pengtong

"...ให้ถือเป็นหลักว่า ผู้มีพระคุณสูงสุด
ที่ไม่ควรลืมเป็นอันขาด นั่นคือ
ผู้ที่ช่วยให้เรา รู้จักอริยสัจ
เป็นพระคุณที่ตอบแทนไม่พอ ด้วยการเคารพบูชา
หรือการตอบแทนด้วยวัตถุ
หากแต่ต้องตอบแทนด้วยการช่วยทำให้ผู้อื่น
รู้อริยสัจสืบต่อกันไป..."

Manoth Pengtong

Rama IX Art Museum Foundation

เพื่อ

ตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน

ตอบแทนบุญคุณพระพุทธเจ้า

ตอบแทนบุญคุณพระมหากษัตริย์ไทย

ตอบแทนบุญคุณ พ่อ แม่ ครูบาอาจารย์

สืบสานเจตนารมณ์ตามแนวทางท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ

คำนำ

"ภาพปริศนาธรรมไทย" เป็นการรวบรวมเอาภาพผลงานศิลปะ ที่ข้าพเจ้าได้สร้างสรรค์ไว้ในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งมีเนื้อหาในเชิงอุปมาอุปมัย โดยได้โน้มนำเอาหลักคิด ทางพระพุทธศาสนา มาสื่อผ่านสุนทรียะในรูปแบบงานจิตรกรรม

นี้อาจเป็นความพยายามหนึ่ง ที่จะสื่อความรู้สึกนึกคิดจากใจไปสู่ใจ โดยมุ่งหวังสืบทอดอุดมการณ์ของพุทธศิลปะ เเงกเช่นเดียวกับที่ศิลปินรุ่นบรรพบุรุษ ได้สืบทอดต่อกันมาจนกระทั่งถึงคนรุ่นเราในปัจจุบัน ซึ่งพันธกิจสำคัญในการสร้างสรรค์งานศิลป์ มีความมุ่งหมายอยู่ที่การใช้งานศิลปะนี้ เป็นเครื่องมือในการขัดเกลาจิตใจตัวเอง แล้วสื่อผ่านไปยังผู้คนให้เห็นถึงครรลองวิถีอัน ดีงาม โน้มนำสู่การเรียนรู้และเข้าใจชีวิต แล้วพรากจิตของตนเองออกมาให้พ้นจากกองทุกข์

ผลงานแต่ละชิ้น สร้างขึ้นจากการเรียนรู้ต่างช่วงเวลา บ้างเกิดมาจากคตินวันแห่งการเรียนรู้ตนเอง บ้างก็มาจากหัวข้อหลักธรรมในพระไตรปิฎก บางรูปเขียนขึ้นมาจากภูมิปัญญาของศิลปินรุ่นก่อนๆ ที่ซ่อนความหมายเอาไว้ในเพลงกล่อมเด็ก และที่สำคัญก็คือข้าพเจ้าได้เรียนรู้จากโรงมหรสพทางวิญญาณ ที่ท่านอาจารย์พุทธทาสสร้างไว้ที่สวนโมกข์ ไชยา อันเป็นเบ้าหลอม สำคัญในการสร้างสรรค์งานศิลปะของข้าพเจ้าเสมอมา

ดังนั้น ข้าพเจ้าขออุทิศหนังสือเล่มนี้ แต่ บรรพบุรุษผู้สร้างสรรค์งานศิลป์แห่งอดีตกาล และท่านอาจารย์พุทธทาสผู้มีคุณูปการโดยตรง

และขอขอบคุณ กุศลจิตของทุกๆท่าน ที่มีส่วนช่วยให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี เพื่อศานติไมตรี ต่อเพื่อนมนุษย์ทุกคน

มาโนชญ์ เเพ้งทอง

บทประณม

(สุรางคนางค์ ๒๔)

สิบนิ้วประณม	ขอถวายบังคม	พระศรีศาสดา	
ไหว้คุณพระพุทธัง	ธัมมังสังฆา	คุณบิดรมารดา	ครูบาอาจารย์
ไหว้ลุงไหว้ป้า	ไหว้ทั้งน้าอา	สอนข้ามานาน	
ช่วยเตือนช่วยหัด	ช่วยดัดสันดาน	จากดื้อจากด้น	พบพานสิ่งดี
ครั้นเมื่อเติบโตใหญ่	จากบ้านเรือนไป	ด้วยใจศิลป์	
เรียนเขียนเรียนวาด	รู้ศาสตร์ศิลป์ศรี	รู้ใดจักดี	เท่าที่รู้ธรรม
ข้าไหว้คุณแล้ว	ขอชักนำแก้ว	ขึ้นมากล่าวนำ	
ว่าด้วยปรมาตม	แจ้งอรรถถ้อยคำ	วาดภาพเพื่อย้ำ	ตามธรรมแสดง
ปวงปราชญ์ทั้งหลาย	ท่านผู้อภิปราย	อรรถาแสดง	
จิตรกรรมธรรมา	เทศนาให้แจ้ง	อย่าให้พลั้งเพลง	เคลื่อนคลาดพลาดไป
เพื่อจักประกาศ	พระมุนีนารถ	ศาสนาภูวนัย	
คุณพระใหญ่เหลือ	เหนือกว่าภพไตร	กำจัดทุกข์ภัย	คุ้มกันอันตราย
โอ้พระคุณแก้ว	นิพพานไปแล้ว	มิได้สูญหาย	
ยังพระศาสนา	ปฐาตายาย	สืบสานกันไว้	มิได้ร้างรา
คุณศิลปินคุณทาน	คุณแก้วสามประการ	ยิ่งใหญ่คุณนา	
พากเพียรเรียนธรรม	หมั่นทำภาวนา	หมั่นศีลทั้งห้า	ควรนิกตริกตรอง

ประสูติ ตรัสรู้ ปรีนิพาน

Birth, Enlightenment, Parinibbana

ประสูติ	ตรัสรู้	ปรีนิพาน
บุคลา -	ธิษฐาน	ให้ท่านเห็น
เพียงแคภาพ	จำลอง	มองให้เป็น
ตรงประเด็น	เย็นได้	ไร้ตัวตน

มีธรรมชาติสามอย่างอยู่ในโลก คือชาติ ชรา มรณะ พระพุทธองค์จึงทรงเกิดขึ้นในโลก และพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงประกาศแล้ว ก็รุ่งเรืองขึ้นในโลก

ภาพนี้ ประกอบด้วยเหตุการณ์ที่ปรากฏชัดๆอยู่ ๓ เหตุการณ์ คือ ตอนประสูติ ตรัสรู้ และปรีนิพาน ภาพประสูติ เมื่อพระโพธิสัตว์ ออกมาจากพระครรภ์ของมารดา ในกาลนั้น "เทวดาทั้งหลายย่อมเข้ารับก่อน ส่วนมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมเข้ารับต่อภายหลัง" หมายถึงธรรมะของ พระพุทธองค์ นักปราชญ์จะเป็นผู้ที่รับรู้ เข้าใจได้ก่อน เมื่อพระโพธิสัตว์คลอดแล้วเช่นนี้ ถ้าไม่ ๗ ก้าว หมายถึงข้อปฏิบัติ ๗ ขั้นที่จะทำให้คนตรัสรู้ (เช่น โพชฌงค์ ๗) ในภาพนี้ตอนตรัสรู้เบื้องต้น จะเป็นรูปบุพเพ ที่ดักปวงสัตว์ผู้มีบอดให้ตกลงไป ตรงปากเหวมืดหม้อข้าวหม้อแกงลิง คอยดัก จับแมลง เต็มไปด้วยภยันตรายถึงชีวิต อุปมาเช่นสิ่งกันขวางจิต มิให้ปวงสัตว์รู้ธรรม แต่พระพุทธองค์ ทรงข้ามพ้น

ตอนตรัสรู้ เบื้องหน้ามีน้ำวน หมายถึงวิญญูะ ที่พระพุทธองค์มองเห็น เมื่อตรัสรู้ความ จริอันประเสริฐคืออริยสัจ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค แต่ไม่ว่าพระพุทธองค์จะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม ความจริงนี้ก็ปรากฏของมันอยู่แล้ว เป็นไปตามกฎของมัน อิทัปปัจจยตา หรือ ตถตา จึงเขียนคำว่า "ตถตา" ไว้ในรูปบึงบัว เพื่อบอกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมันก็เป็นเช่นนั้นเอง ในภาพนี้ยังมีความว่างอยู่ในรูปพุทธะ ค้นหาความว่างในจิตให้เจอ พุทธะก็จะปรากฏ นิพพานเกิดจากพุทธะ ซึ่งพุทธะก็คือความว่างนั่นเอง

ประสูติ ตรัสรู้ ปรีนิพาน

๒๔๐ x ๒๙๐ ซม.

สีอะคริลิคบนผ้าใบ

พายทวนน้ำ

Rolling Background

ปลาตาย	มันจะลอย	ไปตามน้ำ
ปลาเป็นย้า	ว่ายสวน	ทวนกระแส
จิตคนใด	ไหลลง	คงพายแพ้
จะรอดแต่	ผู้กล้า	จะว่ายทวน

ภาพพระภิกษุ กำลังพายเรือผ่านช่องแคบ ระหว่างเกาะแก่งที่มีน้ำเชี่ยวกราก มุ่งหน้าไปสู่พระพุทธรูป ที่อยู่ไกลออกไป ภาพนี้ อุปมาถึงพลังที่นำไปสู่ความหลุดพ้น คือพละห้า อันได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา

พระภิกษุ คือสัญลักษณ์ของผู้เฝ้าในธรรมตั้งจิตมุ่งมั่นที่จะก้าวล่วงไปให้พ้นสังสารวัฏ สายน้ำเชี่ยว คืออุปสรรค หมายถึงกิเลสอันแรงกล้า ในห้วงแห่งวิญญูสงสาร ที่จะต้องฝ่าข้ามไปให้ได้ เพื่อการเข้าถึงธรรมะของพระพุทธองค์

หน้าผาหินปูน ที่ปรากฏเห็นรูปหน้าสัตว์อันน่าสะพรึงกลัวนั้น เกิดขึ้นจากอุปาทาน จิตที่ปรุงแต่ง อุปโลกน์ขึ้นเป็นมายาลวง ซึ่งจะทำให้จิตหวั่นไหวได้ง่าย แต่ถ้ามีสมาธิดี มีสติปัญญาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ แล้ว ภาพที่เกิดจากจิตปรุงแต่งจะไม่เกิดขึ้นเลย ในน้ำจะเห็นปลาสองจำพวกคือ ปลาเป็น กับปลาตาย ปลาเป็นว่ายทวนน้ำไปหาน้ำใส ปลาประเภทนี้มีไม่มากมายนัก ส่วนปลาตายจะลอยตามน้ำ ไหลไปสู่ระดับน้ำ ที่ต่ำกว่า ซึ่งหมายถึงจิตที่ตกต่ำ ยอมให้กิเลสกระชากนำพาไปสู่อกุศลกรรม ปลาประเภทนี้มีอยู่มากมาย ในสังคมอันเน่าเฟะ

วงวนในชั้น ๕

Circle of The Fifth Element

เวียนวน	แหวกว่าย	ภายในชั้น
เป็นอยู่	เช่นนั้น	กิเลส
อย่าปล่อย	ให้ผ่าน	กาลเวลา
รีบดับ	ที่อึดตา	แห่งตัวตน

คนๆหนึ่ง ประกอบด้วยกองชั้นห้า คือ

รูป = ประกอบด้วยธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ

เวทนา = การเสวยรสอารมณ์ ความรู้สึก สุข ทุกข์ หรือ เฉยๆ

สัญญา = การจำได้หมายรู้

สังขาร = การปรุงแต่ง

วิญญาณ = การรับรู้

จะเห็นว่าคนเราประกอบขึ้นมามีส่วน กาย กับ ใจ หรือ รูป กับ นาม (กาย เป็นรูป ส่วน เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นนาม) ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นอนัตตา คือสิ่งที่ไม่มี ตัวตน แต่ตัวตนเกิดขึ้นจาก สัญชาติญาณของสิ่งมีชีวิต ด้วยความรู้สึกของใจเมื่อทำหน้าที่เป็นสัญญา เมื่อสัญญาชั้นประกอบด้วยวิชา คือการสำคัญผิด ทำให้เกิดอุปาทานชั้น ยึดติดเป็นตัวกู ของกู ขึ้นมา ก็ก่อให้เกิดปัญหา นำไปสู่สังขารชั้นคือ ปรุงแต่งขึ้นมา เช่น กุคิด กุทำ กุดี กุเจ็บ ฯลฯ สุดท้ายวิญญาณชั้นก็รับรู้ในความเป็นตัวกูนั้นๆ

เมื่อรู้แล้วว่าวงวนในชั้นห้าเกิดขึ้นเช่นนี้ ก็เรียนรู้หาวิธีดับชั้นนั้นเสีย ป้องกันการเกิดแห่งตัวตน ดับไปแห่งตัวตน

เมื่อชั้นทั้งห้าเป็นอนัตตา ก็ให้มันอยู่อย่างไม่มีตัวตน อย่าปล่อยให้มันมีอุปาทานชั้น ไปยึดมั่นถือมั่น จนมันมีตัวตนขึ้นมา เพราะการยึดมั่นถือมั่นเป็นเหตุให้เกิดทุกข์

ดังภาพนี้ ที่ดูวุ่นวายเพราะมีน้ำวน ถ้าหยุดน้ำวนเสียได้ ทุกอย่างก็จะสงบ

วงวนในชั้น ๕

๘๐ x ๑๐๐ ซม.

สีอะคริลิคบนผ้าใบ

สัตว์สามตัว

The Three Animals

จิตเดิมแท้	ของมนุษย์	นั้นสุดว่าง
สัตว์สามตัว	เดินทาง	เข้ามาหา
แล้วกลุ้มรุม	สุขใจ	ให้ثرมา
ก็เพราะว่า	มัวโง่ให้	มันได้ชัย

มีกิเลสอาสวะสามตัวแอบอิงอาศัยอยู่ในกมลสันดานของเรา นั่นคือ โลภะ โทสะ โมหะ ทั้งสามนี้เปรียบเสมือน สัตว์ร้ายที่คอยทำลายหรือขบกัด อยู่ตลอดเวลาที่มีโอกาส ในภาพนี้แทนคำด้วย ไก่ งู และหมู

ไก่ หมายถึงความโลภ แสดงออกไปทางความใคร่ ความทะยานอยาก "เราหวัง เราต้องได้ เราจะได้" เราร้อนทุรนทุราย ดุจเปลวเพลิงไม่อยู่นิ่ง

งู หมายถึงโทสะ เต็มไปด้วยพิษร้าย เป็นภัยแก่มนุษย์ยิ่งนัก มันคอยทำลายล้างชีวิตของเราเอง

หมู หมายถึงโมหะ คือความหลง กิเลสชนิดนี้คอยขวางกั้นไม่ให้เราเข้าใจว่าอะไรคือกุศล หรืออะไรคือ สิ่งที่ทำลายตัวเราเอง ทำให้จิตตกไปอยู่ในความมืดมนอลลกาลยิ่งนัก

ผู้ที่ถูกกิเลสสามชนิดนี้ทำร้ายเอา แม้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ทรมาณอย่างยิ่ง ด้วยว่ามันเป็นรากเหง้า หรือต้นตอ ที่นำไปให้จิตตกไปอยู่ในวงสังสารวัฏ

แต่ถ้ากิเลสทั้งหมดนี้ ถูกประหารเสียด้วยปัญญา โดยวิถีทางแห่งธรรมปฏิบัติ เราก็ย่อมถึงซึ่งสันติสุข คือพระนิพพาน

สัตว์สามตัว

๘๐ x ๑๐๐ ซม.

สีอะคริลิคบนผ้าใบ

พระใหญ่

Big Buddha

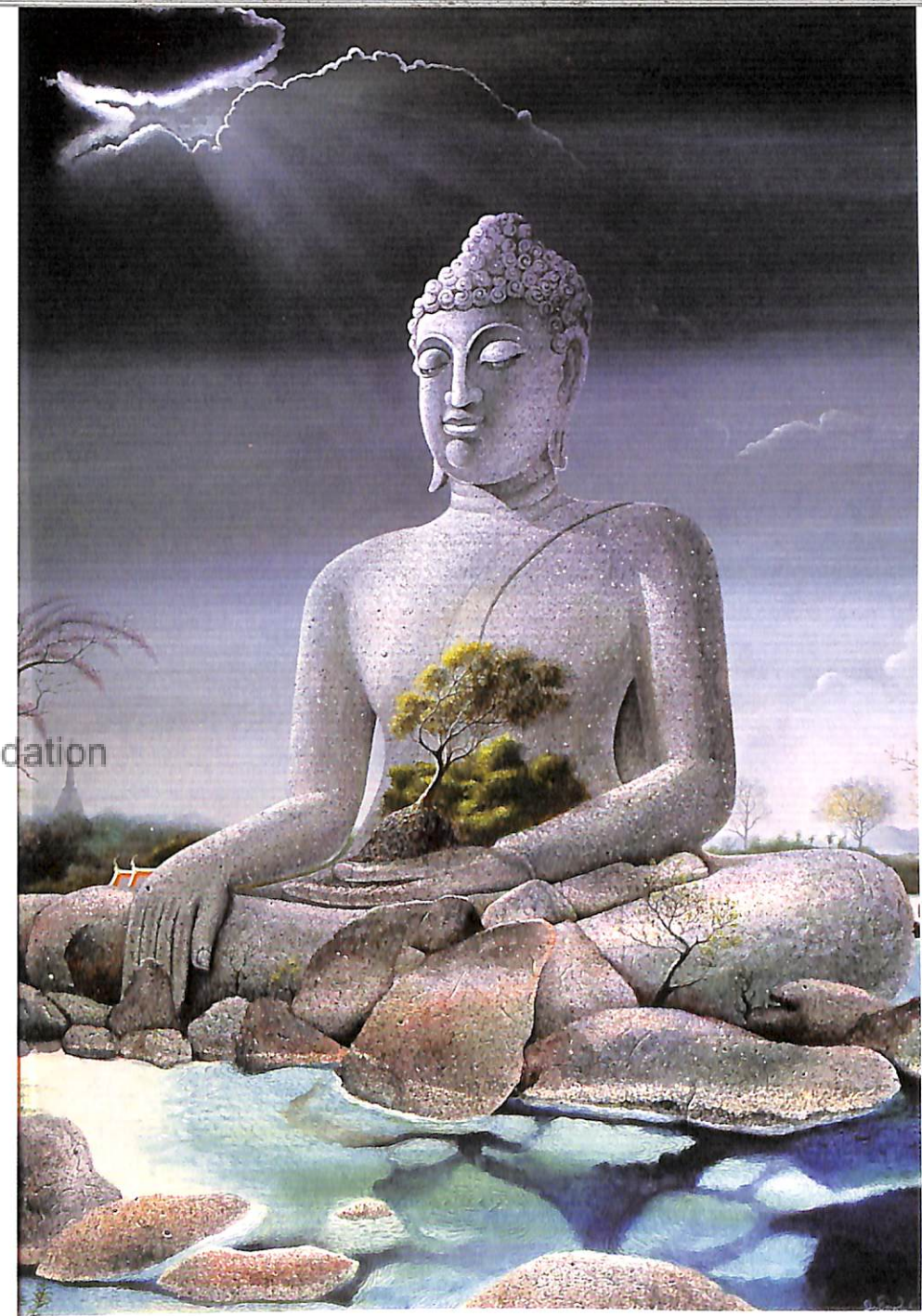
นิพพาน	คือเย็น	ไม่เป็นอื่น
พระรู้ตื่น	เบิกบาน	ท่านทรงเห็น
อยู่ในร้อน	ก็อยู่	อย่างรู้เย็น
อยู่ให้เป็น	คือเย็นได้	ที่ใจตน

ภาพนี้ เป็นภาพพระพุทธรูปประทับนั่งแช่อยู่ในน้ำ
ฝ่าพระหัตถ์ซ้ายรองรับต้นไม้เอาไว้ มุมด้านบนมี แสงส่องลงมา
บรรยากาศของภาพทั้งหมด อยู่ในโทนสีเย็น

การประคองต้นไม้ไว้ คือสัญลักษณ์แห่งความเย็น
การนั่งอยู่ ในน้ำ ก็คือนั่งอยู่ในความเย็น ไม่ว่าฝนจะตกแดดจะออก
ก็ยังอยู่ใน ความเย็น

อยู่ในร้อนก็อยู่อย่างรู้เย็น อยู่ให้เป็นคือเย็นได้ที่ใจตน

การนับถือพระพุทธศาสนาก็คือ
การรักษาจิตใจให้สงบเย็น ให้ได้ มีความมั่นคง ไม่สะทกสะเทือน
ต่อความเป็นไปของโลก ไม่เดิน ตามคลื่นตื่นตามลม
ด้วยความสงบเย็นเช่นนี้ สร้างสันติสุขอย่างยิ่ง

พระใหญ่

๑๐๐ X ๑๔๐ ซม.

สื่อะคริลิคบนผ้าใบ

เรือธรรมกลางทะเลไฟ

The Dharma Boat Sailing In The Sea Of Fire

ทะเลไฟ	ร้อนแรง	อันแดงโชติ
คลื่นพิโรธ	รุกรโรม	โถมเข้าใส่
เรือลำหนึ่ง	ยังกล้า	ท่าเปลวไฟ
ด้วยเหตุใด	ไฟมิได้	ไหม้ลำเรือ

ทะเลไฟอันร้อนแรง ยากจะมีเรือลำใดแล่นไปได้
 ดังนั้นเรือที่แล่นไปได้ ต้องเป็นเรือพิเศษ ทะเลไฟ
 หมายถึงสังสารวัฏที่ประกอบด้วยสิ่งคู่ เช่น ดี-เลว, บาป-บุญ, ทุกข์-สุข
 เรือธรรมเป็นเรือที่รู้จักจัดความโง่ ความหลง ที่ไปยึดติด เป็นของคู่
 ว่าเย็นหรือร้อน ดีหรือชั่ว บุญหรือบาป
 เรือธรรมลอยอยู่ในทะเลไฟ
 มันเข้าไปถึงจุดเย็นสูงสุดที่มีอยู่ในความร้อน สูงสุด
 อันหมายถึงความดับเสียได้ซึ่งความร้อนอันสูงสุด เปรียบเหมือนว่ากลาง
 เตาหลอมเหล็กอันร้อนจนโลหะละลายนั้น จะหาความเย็นได้จากที่นั่น
 เมื่อหยุดหรือดับความร้อนนั้นเสีย เหมือนดังคำกล่าวที่ว่า นิพพานหา พบได้
 ท่ามกลางวัฏสงสาร หรือจุดเย็นที่สุดหาพบได้กลางเตาหลอมเหล็ก

เรือธรรมกลางทะเลไฟ

๑๐๐ x ๑๓๐ ซม.

สีอะคริลิคบนผ้าใบ

เห็นพุทธะ

Reflection Seen Buddha

เห็นสิ่งที่	อยู่ไกล	ไปสุดฟ้า
แต่ชนตา	อยู่ใกล้	กลับไม่เห็น
เรียนรู้โลก	มากมาย	หลายประเด็น
แต่ดับทุกข์	ไม่เป็น	ก็เป็นทุกข์

เห็นพุทธะคือการเห็นอริยสัจสี่ คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค จาก ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นในพระไตรปิฎก เมื่อย่อมาแล้วก็จะได้อริยสัจสี่ และถ้าหากย่อลงไปอีก ก็คือทุกข์กับการดับทุกข์

เมื่อดับทุกข์ได้แล้วก็ไม่มีตัวกูของกู ก็เหลือแต่ความว่าง คือเหลืออยู่แต่ใจที่บริสุทธิ์ กับกายบริสุทธิ์ ความว่างจึงเป็นเรื่องทั้งหมดของ พระพุทธศาสนา เป็นหัวใจ เป็นแกนกลาง อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า สรุปลให้หมดสั้นๆ เพียงประโยคเดียว "มันอยู่ตรงที่ไม่ยึดมันถือมัน"

ความว่างคือธรรมะ ธรรมะคือพุทธะ พุทธะคือความว่าง ดังนั้นในสิ่งที่แท้แล้ว ไม่มีอะไรนอกจากความว่าง จากตัวกู ของกู คือเป็นศูนย์กลาง

Rama IX Art Museum F

เห็นพุทธะ

๘๐ x ๑๐๐ ซม.

สีอะคริลิคบนผ้าใบ